

Nr 195.

Godkänd av första kammaren den 27 maj 1915.

Godkänd av andra kammaren den 27 maj 1915.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall m. m.

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 67 och memorial nr 73.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 24 april 1915 avlåten proposition, nr 173, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall, *dels ock* besluta den ändrade lydelse av 17 § i kungörelsen den 4 juli 1910 angående grunder för förvaltningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall, som framgår av propositionen jämväl bifogat förslag till kungörelse i ämnet.

Det av Eders Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändrad lydelse av 17 § i kungörelsen den 4 juli 1910 angående grunder för förvaltning till riksdagens protokoll 1915. 14 saml. 79 häft. (Nr 195—197.) 1

ningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall har utan någon ändring av riksdagen bifallits.

Vad åter angår det i propositionen innefattade förslaget till förordning angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall, har riksdagen, som icke kunnat i oförändrat skick bifalla detsamma, för sin del antagit följande

Förordning

angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall.

Med ändring av vad gällande grunder för förvaltningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall innehålla häremot stridande förordnas som följer:

1 §.

Har kronan vid domstol framställt anspråk å äganderätt till sådant vattenfall eller sådan del av vattenfall, som i de förteckningar över kronans vattenfall, vilka lämnats i det av särskilda kommitterade för utredning rörande kronans vattenfall den 17 mars 1903 avgivna betänkande, icke upptagits såsom tillhörande kronan, eller kan kronan förväntas framställa dylikt anspråk beträffande vattenfall, som nu nämnts, må fallet, därest det av innehavaren åtkommit utan vetskap om att kronan framställt eller kunde förväntas framställa anspråk därå, med eller utan utmål av mark till honom upplåtas på arrende eller med vattenfallsrätt under de villkor, som här nedan angivas.

På enahanda villkor må även till förre innehavaren upplåtas sådant vattenfall eller del av vattenfall, vartill i rättegång, anhängiggjord efter utgången av år 1908, äganderätten genom laga kraftägande dom blivit kronan tillerkänd.

Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning vid upplåtelse av sådana kronan ostridigt tillhöriga smärre strömfall eller delar av strömfall, vilka lämpligen böra tillgodogöras i ett sammanhang med vattenfall, som här ovan omförmäles.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att förordna, huruvida vattenfalls-lägenhet, som avses i denna §, skall i enlighet med vad i denna förordning stadgas upplåtas till nyttjande, därvid, när särskilda omständigheter därtill föranleda, i undantagsfall må medgivas, att vattenfalls-

lägenhet, som avses i första stycket här ovan, må till innehavaren av lägenheten upplåtas till nyttjande under de i denna förordning stadgade villkor, även om denne vid lägenhetens förvärvande hade vetskap därom, att kronan framställt eller kunde förväntas framställa äganderättsanspråk på lägenheten.

Det tillkommer vattenfallsstyrelsen att å kronans vägnar verkställa upplåtelse, varom Kungl. Maj:t sålunda förordnat.

2 §.

Mom. 1. Upplåtelse på arrende av vattenfallslägenhet, som avses i 1 §, skall, då vattenfallet är bebyggt, ske för en tid av femtio år, men eljest för en tid av femtiofem år; dock må erforderlig inskränkning göras i arrendetiden, när särskilda omständigheter därtill föranleda. Visar sig, att vattenfallets bebyggande till följd av omständigheter, som icke vid avtalets ingående varit förutsedda, kräver längre tid än fem år, må vattenfallsstyrelsen medgiva skälig förlängning av arrendetiden.

Då fråga är om utarrendering av bebyggt vattenfall, som avses i 1 §, må arrendatorn i arrendeavtalet berättigas att efter arrendetidens utgång för en tid av trettio år samt mot den arrendeavgift och de villkor i övrigt, vilka med avseende å de vid arrendetidens utgång rådande förhållanden kunna anses skäliga, få lägenheten till sig ånyo upplåten, så vida icke vattenfallsstyrelsen senast fem år före arrendetidens utgång underrättar honom, att dylik förlängning icke av kronan medgives. Det åligger dock arrendatorn att senast tre år före arrendetidens utgång hos vattenfallsstyrelsen anmäla, huruvida han vill begagna sig av sin rätt till förnyad upplåtelse; sker det ej, vare han sin rätt därtill förlustig.

Upplåtes vattenfall, som avses i 1 §, i obebyggt skick eller är kronan icke ägare av de anläggningar, som utförts för tillgodogörande av vattenkraften i strömfallet, skall kronan vara berättigad att vid arrendetidens utgång återtaga det utarrenderade mot erläggande av lösen för de arrendatorn tillhöriga, å vattenfallslägenheten befintliga vattenverksbyggnader ävensom annan i arrendeavtalet angiven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift, såsom byggnader, maskiner, ledningar och dylikt. Vill kronan begagna sig av rättighet, som nu är sagd, vare dock skyldig att senast fem år före arrendetidens utgång underrätta arrendatorn därom. Gör kronan ej detta, skall arrendatorn, därest han senast tre år före arrendetidens slut meddelat vattenfallsstyrelsen sin

önskan att erhålla förnyad upplåtelse av vattenfallslägenheten, vara berättigad att för en tid av trettio år få lägenheten till sig ånyo upplåten mot den arrendeavgift och de villkor i övrigt, vilka med hänsyn till då rådande förhållanden kunna anses skäligena.

Betingar sig kronan för ny upplåtelse, som enligt andra eller tredje stycket av detta moment kan ifrågakomma, så stor årlig avgäld eller sådana villkor i övrigt, att arrendatorn icke vill på dem mottaga ny upplåtelse, skall, på yrkande av vattenfallsstyrelsen eller arrendatorn, frågan, huruvida de av kronan uppställda villkoren för den nya upplåtelsen kunna anses skäligena eller ej, hänskjutas till bedömande av sådan skiljenämnd, som omförmäles i 15 § av kungörelsen den 4 juli 1910 angående grunder för förvaltningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall. Finner därvid skiljenämnden de villkor, kronan betingat sig för den nya upplåtelsen, vara skäligena, men vill ändock arrendatorn icke begagna sig av den företrädesrätt till förnyad upplåtelse på de av kronan uppställda villkoren, vilken enligt vad här ovan sägs tillkommer honom, vare han skyldig att utan lösen till kronan avstå de honom tillhöriga, å vattenfallslägenheten befintliga vattenverksbyggnader.

Finner åter skiljenämnden, att de av kronan uppställda villkoren för den nya upplåtelsen icke kunna anses skäligena, äger arrendatorn, där ej överenskommelse kan träffas mellan kronan och arrendatorn angående förnyad upplåtelse, att av kronan erhålla lösen för de honom tillhöriga, å vattenfallslägenheten befintliga vattenverksbyggnader ävensom den i arrendeavtalet angivna, honom tillhöriga och å lägenheten befintliga egendom, vilken erfordras för vattenkraftanläggningens drift och för vilken lösen, enligt vad i tredje stycket av detta moment sägs, i där avsett fall skall av kronan gäldas.

När särskilda omständigheter därtill föranleda, må Kungl. Maj:t medgiva utsträckning av arrendetiden utöver vad i första, andra och tredje styckena av detta moment sägs, dock ej för längre tid än att upplåtelseperioden under första och andra arrendeperioden sammanlagt uppgår till högst nittiofem år.

Där så befinnes lämpligt, äger Kungl. Maj:t jämväl medgiva, att vattenfall, som icke är bebyggt eller som är bebyggt med kronan icke tillhöriga byggnader, utan hinder av vad här ovan i denna § är stadgat, må i en följd upplåtas på arrende för en tid av intill åttio år. Avser sådan upplåtelse längre tid än sextiofem år, äge arrendatorn ej i vidare mån, än i 7 § här nedan sägs, företrädesrätt att få vattenfallslägenheten till sig ånyo upplåten.

Mom. 2. I arrendeavtal angående vattenfallslägenhet, som avses i 1 §, skall föreskrivas, antingen att arrendatorn vid utgången av den tid, för vilken han må erhålla förnyad upplåtelse av vattenfallslägenheten, är berättigad att av kronan erhålla lösen för de honom tillhöriga, å lägenheten befintliga vattenverksbyggnader och annan i avtalet angiven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift, eller ock är skyldig att vid utgången av nämnda tid utan lösen till kronan avstå sådana vattenverksbyggnader och annan egendom, som nyss nämnts.

Föreskrift av dylik innebörd skall meddelas i avtalet även i det fall, att vattenfallslägenheten upplåtes på längre tid än sextiofem år och arrendatorn förty icke äger sådan företrädesrätt till förnyad upplåtelse, som omförmäles i mom. 1 andra och tredje styckena av denna §.

Mom. 3. Skulle arrendet under första arrendeperioden upphöra till följd av förverkande, skall arrendatorn vara skyldig att till kronan utan lösen avstå de honom tillhöriga, å vattenfallslägenheten befintliga vattenverksbyggnader. Har förverkande skett under den tid det nya avtalet gäller, är arrendatorn pliktig att till kronan utan lösen avstå, förutom nämnda vattenverksbyggnader, jämväl annan i avtalet angiven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift.

Mom. 4. Med vattenverksbyggnader avses i denna förordning anordningar dels för vattnets dämning och ledande till och från kraftanläggning, såsom dammar, rännor, kanaler, tuber, tunnlar och turbin-kammare, dels ock för flottningen och fiskens gång, såsom flottningsutskov, timmerledare, laxtrappor och ålledare, ävensom vad till dylika anordningar hör, såsom luckor med manöveranordningar, isgrindar och dylikt.

Mom. 5. Uttrycklig bestämmelse om, vad på grund av denna § skall gälla, skall intagas i arrendeavtalet.

De vattenverksbyggnader och den övriga egendom, som, enligt vad i denna § är stadgat, antingen skola av kronan mot lösen övertagas eller ock av arrendatorn utan lösen avstås till kronan, skola därjämte i arrendeavtalet noggrant angivas.

3 §.

I avtal angående arrende av vattenfallslägenhet, som avses i 1 §, skall föreskrivas, att, därest arrendatorn vid utförande av vattenkraftanläggningen gör större avvikelser från de av vattenfallsstyrelsen godkända

ritningarna till anläggningen eller uraktlåter ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som av vattenfallsstyrelsen meddelats i och för anläggningens utförande på ändamålsenligt och betryggande sätt, samt arrendatorn icke inom av vattenfallsstyrelsen förelagd skälig tid häri vidtager rättelse, arrenderätten skall, om kronan det påfordrar, vara av arrendatorn förverkad och kronan förty vara berättigad att uppsäga avtalet.

Därest i arrendeavtalet stadgas skyldighet för arrendatorn att inom viss föreskriven tid hava påbörjat arbetet med vattenfallets bebyggande eller att hava fullbordat anläggningen i dess helhet, skall i avtalet tillika intagas bestämmelse därom, att arrendatorn, i händelse av försummelse i nämnda hänseende, skall, om kronan det påfordrar, anses hava förverkat arrenderätten och kronan förty vara berättigad att uppsäga avtalet.

Innehåller arrendeavtalet bestämmelse därom, att upplåten vattenkraft eller därav framställd energi skall användas för visst angivet ändamål, och tager arrendatorn för annat ändamål än sålunda förutsatts vattenkraften eller energien i anspråk till sådan omfattning, att det ursprungliga ändamålet eftersättes, samt icke inom av vattenfallsstyrelsen förelagd skälig tid häri vidtager rättelse, skall, om kronan det påfordrar, arrenderätten jämväl vara förverkad och kronan vara berättigad att uppsäga avtalet. Förbehåll härom skall ock intagas i arrendeavtalet.

4 §.

I fråga om upplåtelse på arrende av vattenfallslägenhet, som avses i 1 § här ovan, skola i övrigt stadgandena i 3, 5, 7—16 §§ i ovan-nämnda kungörelse den 4 juli 1910 i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

5 §.

Mom. 1. Där vattenfallslägenhet, som avses i 1 §, upplåtes med vattenfallsrätt, skall vad i 2 § här ovan samt i 3, 5, 7—15 §§ av berörda kungörelse den 4 juli 1910 är föreskrivet beträffande arrende ävensom föreskrifterna i 20 § av samma kungörelse, sådan sistnämnda § lyder enligt kungörelsen den 22 juni 1911, äga motsvarande tillämpning, dock att upplåtelse av vattenfall, som icke är bebyggt eller som är bebyggt med kronan icke tillhöriga byggnader, må, utan hinder av stadgandet i 2 § här ovan, ske för en tid av intill sjuttiofem år eller, med Kungl. Maj:ts samtycke, intill åttiofem år. Avser sådan upplåtelse längre tid än sextiofem år, äge nyttjanderättshavaren ej i vidare mån, än i 7 § här nedan sägs, företrädesrätt att få vattenfallslägenheten till sig ånyo upplåten.

Mom. 2. Vid upplåtelse med vattenfallsrätt skall även i det fall, att, i enlighet med vad i första stycket av denna § sägs, nyttjanderättshavaren icke äger sådan företrädesrätt till förnyad upplåtelse, som omförmäles i 2 § här ovan, i avtalet föreskrivas, att nyttjanderättshavaren antingen är berättigad att vid upplåtelsetidens utgång erhålla lösen för de honom tillhöriga, å vattenfallslägenheten befintliga vattenverksbyggnader ävensom annan i avtalet angiven, honom tillhörig och å lägenheten befintlig egendom, som erfordras för vattenkraftanläggningens drift, eller ock är skyldig att vid utgången av nämnda tid utan lösen till kronan avstå sådana vattenverksbyggnader och annan egendom, som nyss nämnts.

Mom. 3. Upphör upplåtelse med vattenfallsrätt till följd av förverkande och är vattenfallsrätten besvärad av inteckning, vare inteckningens ägare, där ej, på framställning av vattenfallsstyrelsen, Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, berättigad att framför annan erhålla upplåtelse av vattenfallsrätten för en tid, motsvarande den del av upplåtelse-tiden enligt det förra avtalet, vilken ännu ej gått till ända, när nyttjanderätten förklarades förverkad. Dylik rätt till upplåtelse tillkommer dock inteckningshavare allenast i det fall, att han inom tre månader, från det nyttjanderätten förklarades förverkad, hos vattenfallsstyrelsen anmäler sig vara villig att mottaga upplåtelse av vattenfallslägenheten samt att hinder mot upplåtelsen ej möter till följd av stadgandet i 20 § av förenämnda kungörelse den 22 juni 1911.

Avser den förverkade nyttjanderätten endast del av ett vattenfall, vilket tillgodogöres i en enhetlig anläggning, äge sådan företrädesrätt till ny upplåtelse, som i första stycket av detta mom. omförmäles, ej rum, där olika delar av det samlade vattenfallet genom begagnandet av dylik företrädesrätt skulle komma i olika händer.

För den nya upplåtelsen skola i tillämpliga delar gälla enahanda villkor, som voro bestämda för den förverkade nyttjanderätten, dock med sådan jämkning i den årliga avgälden, som kan finnas skälig med hänsyn såväl därtill, att den förre nyttjanderättshavaren tillhöriga, å lägenheten befintliga vattenverksbyggnader m. m. till följd av förverkandet må hava tillfallit kronan, som även därtill, att inteckningshavaren må hava helt eller delvis bekostat anläggningen i fråga.

Betingar sig kronan för den nya upplåtelsen så stor avgäld eller sådana villkor i övrigt, att inteckningshavaren ej vill på dem mottaga ny upplåtelse, skall skäligheten av de utav kronan uppställda villkoren hänskjutas till bedömande av sådan skiljenämnd, som omförmäles i 15 § av nämnda kungörelse den 4 juli 1910. Vill inteckningshava-

ren ej mottaga upplåtelse av vattenfallslägenheten på de villkor, som av dylik skiljenämnd prövas skäligen, vare han förlustig sin företrädesrätt till ny upplåtelse.

Finnas flera inteckningshavare, skall den, vars inteckning har sämre rätt, äga företräde till ny upplåtelse framför den, som har bättre rätt, dock under villkor att han förnöjer inteckningshavare med bättre rätt.

6 §.

I avtal om vattenfallsrätt må kunna stadgas, att vattenfallsstyrelsen äger utse sakkunnig person, som har att på nyttjanderättshavarens bekostnad å arbetsplatsen kontrollera arbetets utförande och å kronans vägnar godkänna anläggningarna i den mån de utförts eller fullbordats.

I avtalet skall föreskrivas, att, därest nyttjanderättshavaren vid utförande av vattenkraftanläggningen gör större avvikelse från de av vattenfallsstyrelsen godkända ritningarna till anläggningen eller uraktlåter ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som av vattenfallsstyrelsen meddelats i och för anläggningens utförande på ändamålsenligt och betryggande sätt, samt icke inom av vattenfallsstyrelsen förelagd skälig tid häri vidtager rättelse, vattenfallsstyrelsen skall äga befogenhet att låta inställa arbetets vidare fortsättande.

Därest i avtalet stadgas skyldighet för nyttjanderättshavaren att inom viss föreskriven tid hava påbörjat arbetet med vattenfallets bebyggande eller att hava fullbordat anläggningen i dess helhet, må tillika, om särskilda skäl därtill föranleda, i avtalet intagas bestämmelse därom, att nyttjanderättshavaren, i händelse av väsentlig försummelse i nämnda hänseende, skall, om sådant å kronans vägnar yrkas, anses hava förverkat vattenfallsrätten och kronan förty vara berättigad att uppsäga avtalet. Innehåller avtalet bestämmelse därom, att upplåten vattenkraft eller därav framställd energi skall användas för visst angivet ändamål, och tager nyttjanderättshavaren för annat ändamål än sålunda förutsatts vattenkraften eller energien i anspråk till sådan omfattning, att det ursprungliga ändamålet eftersättes, skall, om förbehåll därom skett i avtalet samt nyttjanderättshavaren icke inom av vattenfallsstyrelsen förelagd skälig tid vidtager rättelse, kronan jämväl kunna påfordra, att vattenfallsrätten skall vara förverkad, och förty äga uppsäga avtalet. Har ej uppsägning skett inom ett år efter det anledning därtill, efter ty nyss är sagt, i förekommande fall yppades, äger kronan sedermera ej åberopa nyttjanderättshavarens försummelse i nu nämnda hänseende såsom grund för hans skiljande från vattenfallsrätten.

I avtalet må kunna stadgas skyldighet för nyttjanderättshavaren att i fråga om tillhandahållande av vattenkraft eller därav framställd energi vara underkastad de allmänna villkor, som i sådant hänseende kunna av Kungl. Maj:t vara stadgade.

7 §.

I avtal angående upplåtelse av vattenfallslägenhet, som avses i 1 § här ovan, må föreskrivas, att, i händelse kronan vill ånyo upplåta lägenheten på arrende eller med vattenfallsrätt efter utgången av den i avtalet bestämda upplåtelse tiden eller, där nyttjanderättshavaren begagnat sig av den företrädesrätt, som jämlikt 2 § tillkommer honom, efter utgången av den tid, under vilken nyttjanderättshavaren erhållit förlängd upplåtelse av vattenfallslägenheten, denne skall, därest han på tillfredsställande sätt fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet och iakttagit gällande laga föreskrifter rörande vattenkraftanläggningen, vilket tillkommer vattenfallsstyrelsen att pröva, vara berättigad att framför andra erhålla förnyad upplåtelse mot den årliga avgäld och de villkor i övrigt, vilka kronan då anser böra gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1915 och gäller beträffande sådana upplåtelser av vattenfall, angående vilka avtal avslutas under tiden till den 1 juli 1920.

Stockholm den 27 maj 1915.

Med undersåtlig vördnad.